Беларуская мова

ДЛЯ ЎСТАНОЎ АДУКАЦЫІ З БЕЛАРУСКАЙ МОВАЙ НАВУЧАННЯ І ВЫХАВАННЯ

I КЛАС
Кантрольнае спісванне (15–20 слоў)

Вясной

Наступіла вясна. Яна прынесла цяпло і святло. У лесе можна знайсці першыя грыбы. Гэта смарчкі. (16 слоў)

Салаўі

Аленка любіць птушак. Яна запісвае на тэлефон іх галасы. У кожнай птушкі свая песня. У маі прыгожа спяваюць салаўі! (20 слоў)

Настаўнік

Васілёк дастаў цацкі са скрыні. Сёння ён настаўнік. Хлопчык расказаў зайчанятам правілы дарожнага руху. Іх трэба ведаць і выконваць! (20 слоў)

(Паводле В. Гурскага)

II КЛАС
Дыктанты (35–40 слоў)

Калыска

Калыска — дзіцячы ложак. Раней рабілі яе з дошак і драўляных рэек. Плялі яшчэ з дубцоў лазы і ракіты. Падвешвалі калыску да столі ці да жэрдкі. Рабілі калыскі і на ножках. Маці ставіла такую калыску каля свайго ложка. (39 слоў)

(Паводле М. Маляўкі)

Паведаміць пра пастаноўку працяжніка ў першым сказе.

Лотаць

Наступіла вясна. Прыгрэла сонца. Растае снег. Вада залівае лагчыны і балоты. Тут можна палюбавацца залацістымі кветкамі лотаці. Яна цвіце ў вільготных мясцінах да двух тыдняў. Вада спадае. Наваколле падсыхае. Кветкі нікнуць і знікаюць. (34 слова)

(Паводле В. Кажуры, А. Прохаравай)

Запісаць на дошцы словы: лагчыны, падсыхае.

У вёску

У суботу тата з мамай сабраліся ў вёску. Надзя і Паўлік паехалі з імі. Колькі радасці ў дзяцей! Не адарваць было ад акон аўтобуса. На станцыі іх сустракалі бабуля і дзядуля. Яны былі рады ўбачыць унукаў. (38 слоў)

(Паводле В. Гурскага)

ДЛЯ ЎСТАНОЎ АДУКАЦЫІ З РУСКАЙ МОВАЙ НАВУЧАННЯ І ВЫХАВАННЯ

II КЛАС
Дыктанты (25–30 слоў)

Азёры

Нашу Радзіму называюць краінай блакітных азёр. Іх у нас тысячы. Многа гэта ці мала? Зірніце на карту роднай Беларусі. Вы ўбачыце мноства блакітных плям. Гэта і ёсць азёры! (29 слоў)

(Паводле В. Кажуры)

Паведаміць пра напісанне слова тысячы.

Птушкі

У Белавежскай пушчы можна ўбачыць розных птушак. Прыгожа спявае салавей! Гівал* залівaецца ў свісток з вадой. Цецярук балбоча. Шпак пераймае галасы іншых птушак. Сава вухкае. Чорны бусел маўчыць. (29 слоў)

(Паводле У. Караткевіча)

* *Гівал — івалга.*

Лён

Лён вырошчваюць на нашых землях з даўніх часоў. Ён стаў сапраўдным нацыянальным здабыткам нашай краіны. З ільну шыюць якасную вопратку. З яго рыхтуюць лекі. Насенне лёну дабаўляюць у стравы. (30 слоў)

(Па матэрыялах кнігі “Мая Радзіма — Беларусь: азбука сімвалаў краіны для дзяцей”)

ДЛЯ ЎСТАНОЎ АДУКАЦЫІ З БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОВАМІ НАВУЧАННЯ І ВЫХАВАННЯ

III КЛАС
Дыктанты з дадатковым заданнем

Нарач

Возера Нарач — жамчужына Беларусі. Чыстае неба адлюстроўваецца ў яго празрыстай вадзе. Сонца цэлымі днямі пазірае ў нарачанскае люстра.

Начамі любуюцца ў ім на сябе зоркі. Бераг возера вартуюць сосны.

Майскімі днямі каля Нарачы кукуюць зязюлі. Шмат каля возера салаўёў. Любяць яны спяваць у маі! (46 слоў)

(Паводле У. Ліпскага)

Паведаміць пра пастаноўку працяжніка ў першым сказе.

Дадатковае заданне

1. Выпішыце з тэксту аднакаранёвае слова да прапанаванага слова. Абазначце ў словах корань.
   І варыянт: Нарач.
   ІІ варыянт: варта.
2. Знайдзіце ў сказе дзеяслоў, вызначце яго лік і час.
   І варыянт: Начамі любуюцца ў ім на сябе зоркі.
   ІІ варыянт: Майскімі днямі каля Нарачы кукуюць зязюлі.
3. Падкрэсліце галоўныя члены сказа.
   І варыянт: Сонца цэлымі днямі пазірае ў нарачанскае люстра.
   ІІ варыянт: Чыстае неба адлюстроўваецца ў яго празрыстай вадзе.

Вязынка

Янку Купалу называюць сонцам беларускай паэзіі. Ён стаў паэтам сусветнай велічыні. Нарадзіўся Янка Купала ў вёсцы Вязынка. Гэты куток ведаюць далёка за межамі нашай старонкі. Сюды ў любую пару года прыязджаюць людзі. Яны любуюцца прыгожымі краявідамі ў ваколіцах Вязынкі. Людзі абавязкова наведваюць музей. Яны аглядаюць помнік паэту. (48 слоў)

(Паводле М. Чарняўскага)

Дадатковае заданне

1. Выпішыце з тэксту словы, супрацьлеглыя па значэнні да прапанаваных слоў.
   І варыянт: блізка — __________, брыдкімі — __________.
   ІІ варыянт: туды — __________, ад'язджаюць — __________.
2. Разбярыце словы па саставе.
   І варыянт: беларускай.
   ІІ варыянт: сусветнай.
3. Падкрэсліце галоўныя члены сказа.
   І варыянт: Людзі абавязкова наведваюць музей.
   ІІ варыянт: Сюды ў любую пару года прыязджаюць людзі.

У парку

Наступіла лета. Да Машы ў госці прыехаў з вёскі дзядуля. Разам яны хадзілі ў парк. Там бачылі варон і вераб'ёў. Дзед з Машай пагушкаліся на арэлях. Потым пагулялі ў квача і хованкі. Дома дзяўчынка расказала маме пра парк. Дзед слухаў і толькі ўсміхаўся. (45 слоў)

(Паводле У. Ліпскага)

Дадатковае заданне

1. Выпішыце з тэксту словы, супрацьлеглыя па значэнні да прапанаваных слоў.
   І варыянт: паасобку — __________, ад'ехаў — __________.
   ІІ варыянт: зіма — __________, горада — __________.
2. Знайдзіце ў сказе дзеяслоў, вызначце яго час, лік і род.
   І варыянт: Да Машы ў госці прыехаў з вёскі дзядуля.
   ІІ варыянт: Дома дзяўчынка расказала маме пра парк.
3. Падкрэсліце галоўныя члены сказа.
   І варыянт: Дома дзяўчынка расказала маме пра парк.
   ІІ варыянт: Да Машы ў госці прыехаў з вёскі дзядуля.

IV КЛАС

Дыктанты з дадатковым заданнем

Возера Нарач

Возера Нарач самае вялікае ў Беларусі. Вада ў Нарачы празрыстая. Тут жывуць плоткі, акуні, шчупакі і нават вугры. Зімой праз лёд на Нарачы можнаназіраць за рыбамі. Калі неба чыстае, то вада ў возеры блакітная. Калі хмары на небе, Нарач становіцца сярдзітай. Пачынаюць шумець хвалі з белымі грабянямі. Над вадой трывожна крычаць чайкі.

Прыязджайце на Нарач! Вы палюбіце гэта возера на ўсё жыццё! (65 слоў)

(Паводле У. Ліпскага)

Паведаміць пра пастаноўку коскі ў сказах: Калі неба чыстае, то вада ў возеры блакітная. Калі хмары на небе, Нарач становіцца сярдзітай.

Дадатковае заданне

1. Падбярыце з тэксту антонімы да прапанаваных слоў.
   І варыянт: нельга — __________, чорнымі — __________.
   ІІ варыянт: спакойна — __________, маленькае — __________.
2. Разбярыце словы па саставе.
   І варыянт: блакітная.
   ІІ варыянт: чыстае.
3. Падкрэсліце галоўныя члены сказа.
   І варыянт: Над вадой трывожна крычаць чайкі.

II варыянт: Вы палюбіце гэта возера на ўсё жыццё!

Хлеб

Хлеб пануе над усім. Гэта галоўная наша ежа. Ён пераходзіць з веку ў век, не прыядаецца.

Як выпякалі хлеб раней? Чорны хлеб звычайна пяклі з жытняй мукі. Гаспадыня брала цеста з дзяжы, выкачвала круглыя боханы. На драўлянай лапаце саджала іх у печ. Пад боханы гаспадыня падкладвала кляновае ці дубовае лісце. Так хлеб прыгожа глядзеўся. Скарынка знізу не падгарала, не крышылася. Атрымліваўся смачны і духмяны хлеб! (66 слоў)

(Паводле М. Маляўкі)

Запісаць на дошцы слова знізу.

Дадатковае заданне

1. Выпішыце з тэксту сінонімы да прапанаваных слоў.
   I варыянт: яда, ______________; асноўная, ___________; асноўная, ______.
   II варыянт: калісьці, ________; уладарыць, ________; пахучы, ________.
2. Знайдзіце ў сказе прыметнік, вызначце яго лік і склон.
   I варыянт: Гаспадыня брала цеста з дзяжы, выкачвала круглыя боханы.
   II варыянт: На драўлянай лапаце саджала іх у печ.
3. Падкрэсліце аднародныя члены сказа.
   I варыянт: Гаспадыня брала цеста з дзяжы, выкачвала круглыя боханы.
   II варыянт: Скарынка знізу не падгарала, не крышылася.

Качкі

Быў сонечны дзень. Таццяна разам з дзядулем прагульваліся ў парку. Дзяўчынка спынілася на мосціку праз рэчку. Таня пачала ўважліва назіраць за шэрымі птушкамі. Яны сядзелі на вадзе, спакойна гайдаліся на хвалях. Гэта былі качкі. Раптам адна з іх нырнула. Толькі доўга наверсе тырчаў яе хвост. За ёй пачалі ныраць астатнія качкі. Што яны робяць? Так птушкі здабывалі сабе абед! Ніхто не падасць ім на талерцы ежы! (67 слоў)

(Паводле У. Ліпскага)

Запісаць на дошцы словы: наверсе, ніхто.

Дадатковае заданне

1. Разбярыце слова па саставе.
   I варыянт: мосцік.
   II варыянт: дзядуля.
2. Вызначце лік, асобу і склон займенніка ў сказе.
   I варыянт: Толькі доўга наверсе тырчаў яе хвост.
   II варыянт: За ёй пачалі ныраць астатнія качкі.
3. Падкрэсліце галоўныя члены сказа.
   I варыянт: Дзяўчынка спынілася на мосціку праз рэчку.
   II варыянт: Толькі доўга наверсе тырчаў яе хвост.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Гурскі, В. Р. Кучараўчык : апавяданні : для мал. шк. узросту / В. Р. Гурскі. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2004. — 159 с.
2. Кажура, В. Дзеткі і кветкі / В. Кажура, А. Прохарава // Пачатковае навучанне: сям'я, дзіцячы сад, школа. — 2021. — № 2. — С. 69–71.
3. Кажура, В. В. Маленькая азбука вялікай краіны : для дзяцей дашк. і мал. шк. узросту / В. В. Кажура. — Мінск : Пачатковая школа. — 2019. — 36 с.
4. Караткевіч, У. С. Белавежская пушча : нарыс : для дзяцей дашк. і мал. шк. узросту / У. С. Караткевіч. — Мінск : Юнацтва, 1997. — 16 с.
5. Ліпскі, У. С. Я тут жыву: дзецям пра Беларусь / У. С. Ліпскі. — Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2008. —128 с.
6. Ліпскі, У. С. Сакрэты колераў вясёлкі : апавяданні, казкі, вершы / У. С. Ліпскі. — Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. — 120 с.
7. Маляўка, М. А. Сядзіба, або Хата з матчынай душою : абразкі, вершы : для дзяцей мал. і сярэд. шк. узросту / М. А. Маляўка. — Мінск : Юнацтва, 2002. — 143 с.
8. Мая Радзіма — Беларусь: азбука сімвалаў краіны для дзяцей : для дашк. і мал. шк. узросту / Л. У. Манкевіч. — Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2016. — 31 с.
9. Чарняўскі, М. М. З думкай пра Беларусь, альбо Ёсць дзіва, адвечнае дзіва... : апавяданні, вершы, загадкі : для дзяцей сярэд. шк. узросту / М. М. Чарняўскі. — Мінск : Народная асвета, 2015. — 119 с.

Н. М. АНТАНОВІЧ,
дацэнт кафедры беларускага і рускага мовазнаўства факультэта пачатковай адукацыі БДПУ, кандыдат педагагічных навук, дацэнт